

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՏՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՄԵՆԻ

Ա եր ազգային-եկեղեցական տոների շարքին Հոգեգալստյան երկրորդ կիրակին մեծահանդես շքով և ավանդական հանդիսությամբ մեր բոլոր եկեղեցիներում տոնվում է հայ ժողովրդի Սրբություն Սրբոց, մեր ազգային-եկեղեցական նվիրական կենտրոն, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու ծագման և հաստատության օրրան Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի հիմնադրման տարեդարձը:

Այդ շաբաթվա առաջին օրերին ցնծագին հանդիսությամբ տոնվում է նաև Ս. Հոփսիմյանց և Դայիանյանց՝ Քրիստոսի սիրուն նվիրված իմաստուն կույսերի՝ նահատակության հիշատակը, որոնք քաջությամբ կռվեցին «դիապաշտ մոլորությանց» դեմ՝ հանուն քրիստոնեական կրոնի նշմարտությունների և նահատակվելով դարձան «գոհ փրկության և փրկանք աշխարհին» հայոց:

Կույսերի նահատակությունը խորապես հուզում է հայոց սեզ արքային:

Ազատվելով խոր վիրապից Լուսավորիչը ձեռնարկում է առաքելական-հովվական գործունեության, փարոզում, բացատրում է նրանց աստվածային ստեղծագործության, նախախնամության, փրկագործության խորհուրդները, հոգեպես մխիթարում նրանց հավատի մեջ գորացնելու համար, որովհետև հեթանոս նախնիների մեջ խորապես արմատավորվել էր այն համոզումը, թե կառնիքի գործությամբ է, որ «կեայ և զկենդանություն կրէ երկիրն Հայոց»: Ահա այդ օրը մեր ազգային-եկեղեցական տարեգրության մեջ նշ-

վում է որպես էջմիածնի օր, Միածնի իշման օր ի Հայաստան աշխարհ, երբ հիմնադրվեց Ս. Էջմիածնի փառաշուք Տաճարը:

Պատմական այս հավետ անմոռանալի իրադարձությունները կապված են մեր պատմության երկու խոշորագույն դեմքերի՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Պարթև Հայրապետի և Արշակունի Տրդատ քաղափորի անունների հետ:

Հայաստանի քաղաքական դրությունը ավելի է կայունանում Տրդատ Գ-ի օրով 297—330 թվականներին: 297 թվականին Տրդատը հայ-հռոմեական միացյալ ուժերով վճռական նակատամարտում ջախջախում է պարսիկներին և տիրանում հայկական գահին: Քառասնամյա հաշտության պայմաններում ոչ միայն ապահովվում է մեր երկրի քաղաքական անկախությունը, այլև պայմաններ են ստեղծվում երկրի տնտեսական, մշակութային զարգացման համար: Տրդատի օրով փարոզական լայն գործունեություն է ծավալում Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, որի օրով տեղի է ունենում Հայաստանի ամբողջական դարձը քրիստոնեության և Տաճարների հիմնադրումը:

Մեր Հայրենի հողը պատմական և սուրբ հուշարձանների, նվիրական խաչքարերի և սրբությունների մի պաշտելի աշխարհ է, որտեղ յուրաքանչյուր կտոր ֆարի, ժայռի վրա հավերժացել է հայ տաղանդաշատ ժողովրդի մտքի, հոգու, սրտի, ձեռքի մեղմաբույր գեղեցկությունն ու փառքությունը: Ու Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը պատմական այդ հույակապ կոթողներից, նյութական գոհարներից մեկն է:

ժողովուրդների կյանքում սրբություններ կան, նվիրական վայրեր, որոնք սերտորեն կապված են տվյալ ժողովրդի պատմության հետ, նրա կյանքի, կրոնական զգացմունքների, նրա սրտի և հոգու հետ: Այդ սրբությունները միաժամանակ հանդիսանում են բարոյական, հոգևոր միասնության և միութնության խորհրդանշաններ տվյալ ժողովրդի բոլոր հատվածների համար: Այդպիսի սրբություն է Լեյլի հայ ժողովրդի համար Ս. Էջմիածինը:

Տասնյոթ դարերի հնություն ունեցող Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը, որպես պատմական հույակապ կորոզ, որպես Քրիստոնեական Բնդհանուր Եկեղեցու հնագույն և առաջին հուշարձաններից մեկը համայն աշխարհում, իր պատկանելի հնությամբ, հարտաբազմապատկան կառուցվածքի բազմազանությամբ և առանձնահատկություններով, հայ կյանքում կատարած իր ազգային-եկեղեցական-մշակութային դերով հանդիսանում է հայ հավատացյալ ժողովրդի ամենամիտական ուխտավայրերից հնագույնն ու համազգայինը: Ս. Էջմիածնի անունն ու խորհուրդը միջնադարից սկսած հայ պատմական և աշխարհային իրադրության մեջ և Լեյլի ամեն մի հավատացյալ հայ սրտի համար: Գանգեսի ափին թե Նեղոսի հովտում, հյուսիսի թե հարավի ափերում ապրող ամեն մի հայ, ազգային հպարտության ամենասանկեղծ ու վառ զգացմունքներով, իր հոգու բովանդակ չեմոությամբ է կապվել Ս. Էջմիածնի հետ: Ամեն մի հայի հոգու սրտատույ իղձն է Լեյլի գեր մի անգամ աղոթել այդ պատմական Տաճարի նվիրական կամարների տակ և ապա աշխարհակեր իր ուխտը կատարած բարեպաշտ ուխտավորի չեմոնահոգությամբ:

Եվ դա պատմականությունն է Լեյլի երբևէ: Ս. Էջմիածինը հանդիսացել է հայ ժողովրդի ազգային-եկեղեցական վերնատունը, ազգային-եկեղեցական միասնության, կրոնական գիտակցության, ազգային արժանապատվության և զգացմանց կենտրոնը, խորհրդանշանը, հայ հոգու ամրոցը, մեր բազմադարյան և մեծարժեք մշակույթի, հոգեկան անկրկնելի արժեքների օջախներից հնագույնն ու ամենամեծը: Ս. Էջմիածինը անցյալի մեր բազմադարյան ու արյունոտ օրերին Լեյլի է մի հզոր շանթարգել, որը միշտ մեկուսացել է հայ ժողովրդի գլխի վրա բափված շանթերն ու հակառակորդի հարվածները և իր մայրական քեռի տակ առել ու պահպանել է հայ ժողովրդին, «որպես հալ զհալ իր», և սարսափի ու տրտմության այդ անարև օրերին հեշել են միշտ Մայր Տաճարի սրբազան զանգերը, վերստին կյանքի և աշխատանքի կոչելով հայության սրակոտոր քեկորներին.

«Եկալի, որդեակի իմ, ձեր մօրն այցելութեան»:

Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը մարմնացում է Ս. Լուսավորչի լուսեղեն տեսիլի:

Մեր եկեղեցական դասական մատենագրության մեջ պահվել և մեզ է հասել սերունդների սրտի և հավատի միջոցով այդ երազ-տեսիլի պատմությունը, որին հավատացել է հայ ժողովուրդը դարեր և դարեր, և ավանդելով այն սերունդների պաշտամունքին և գուրգուրանքին, հասցրել է մինչև մեր օրերը: Լուսավորչի այդ տեսիլը, նրա հովվական առաքելական գործունեության սկզբը-նավորությամբ, Լեյլի ու պատմական նշանակություն է ունեցել մեր ազգային-եկեղեցական կյանքում և անշափելի արժեք՝ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու կազմակերպման և ազգայնացման գործում:

Դեղեցիկ է այդ տեսիլը իր պարզության և իր իմաստի ու մեկնաբանության մեջ:

Եվ անհա Լուսավորչի տեսիլով, Արարատյան դաշտում, հայ հողի վրա, հայ ժողովրդի սուրբ ձեռքով, Բար առ Բար, կամար առ կամար բարձրանում է Քրիստոնեության առաջին և հնագույն կորոզներից մեկը և հայ հավատացյալ ժողովրդի հոգու, սրտի, մտքի, նրա հավատի մոնումենտալ, հավերժական խանձարուր, բոստ վկայության մեր պատմիչների՝ 303 րվականներին: «Եվ անհա Որդին Աստուծո և Փրկիչն մեր, շատ դարեր առաջ, խոսեցավ մեր աշխարհին, մեր Լուսավորիչ Դերիգոր Պարթևի հրաշխ-հրազով: Պատգամն էր Երկնային, խոսքն աստվածային, որ իշավ ի Հայաստան աշխարհ, հյուսելով հրաշալի երազը Ս. Լուսավորչի: Մենք զավակներն ենք այդ լուսե երազին», — գրում է Նորին Ս. Սմբատյան Ս. Ս. Վազգեն Ա Հայրապետը, զեղեցկորեն խոսացնելով Լուսավորչի տեսիլի իմաստը և բարձրացնելով նրա նշանակությունը մեր ազգային-եկեղեցական կյանքում:

Ահա 4-րդ դարից է, որ Ս. Էջմիածինը Ս. Լուսավորչի ֆառագոյությամբ և գործունեությամբ Լեյլի է «աղբիւր բացեալ գիտութեանն Աստուծոյ, Բանգի յԱրարատեան զաւադին բղխեցին Հայոց շնորհի պատուիրանացն Աստուծոյ» (Կորյուն):

Լուսավորչի լուսեղեն տեսիլը հետագայում, մեր ժողովրդի կրոնական վառ զգացմունքների առաջ հավերժացել է ու դարձել Արագածի կատարին պլպլացող Լուսավորչի անմար կանթղը, որ լույս առած մեր Լուսավորչից առաջնորդել է և լուսավորել հայ ժողովրդի ուղին դեպի հավերժություն, որովհետև Լուսավորիչը հանդիսացավ հայ ժողովրդի զուսատուրեան լուսատու վերակացուն» (Խորենացի):

Լուսո խորան Ս. էջմիածինը խտացումն է հայի հոգու լուսաբաղձության, նրա հոգեկան սրտառու թռիչքի, հավատի, բարեպաշտության, «Քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ի չայաստան աշխարհի»:

Արտաշատի խոր վիրապից ծագեց այդ փրկարար լույսը հայ հոգի և սրտերի վրա, ինչպես Քրիստոսի Ս. Գերեզմանից կենարար լույսը՝ բովանդակ աշխարհի և մարդկության համար:

Լուսավորչը մեծահրաշ Երևույթ է մեր ազգային-եկեղեցական պատմության մեջ: Նա իշխում է մեր բովանդակ մատենագրության բոլոր դարերի վրա: Մեծ է նրա երախտիքը մեր ազգային-եկեղեցական կյանքում: Մեծահանձնի և երախտագիտության ամենաջերմ զգացմունքով է կապված Եղեյ հայ ժողովրդի երախտաշատ սիրտը Լուսավորչի և նրա Դանի հետ: «Այն հրաշալի», որ իր պարբևական Արշակունի ծագումով, իր սխալների հանատակությամբ, կրած շարշարաններով, իր ֆարգությամբ, առաքելական գործունեությամբ, զուսառուրեանք և հանոյական սիրով և աստուածաշնորհությամբ և հաւատոյ ծանօթութեամբ» փարատեց հայ հոգիներին կոպաշտության քանձը մշուշը և հայ երկրի վրա և հայ հոգիների համար բերեց Բրիտանիայի արշալույսը, և այդ փրկարար լույսը պահեց, ամփոփեց Լուսո խորան Շողակար Ս. էջմիածնի նվիրական կամարների տակ: Այդպես է հավատացել ու այսօր

էլ այդպես է հավատում հայ ժողովուրդը Լուսավորչի տեսիլքին:

Ահա այսօր անցյալի մշուշից, դարերի մաշումից, ժամանակների հողմահարումից վերանորոգված, իր անցյալի փառքի և գեղեցկության մեջ, մի անգամ ևս հավերժացել է Ս. էջմիածնի Մայր Տաճարը, որովհետև վերացել է սգի սև քողը Ս. Լուսավորչի Դանի վրայից և նորընտիր Հայրապետի՝ Նորին Ս. Օծուրյուն Տ. Տ. Վազգեն Ա առաքելաշավիտ և աստվածաշուք Կարողիկոսի արժանավոր ներուրությամբ, փառավորվել և մխիթարվել է նորից Լուսո խորան Կարողիկե Ս. էջմիածինը համազգային տոնի երջանիկ առիթով: Երախտագետ ու հավատացյալ հայ ժողովուրդը, կրոնագրած Երկյուղածությամբ և սրտառու շերմեռանդությամբ, ծնրադրում է Լուսավորչի մեջ Մայր Տաճարի լուսեղեն խորանների առաջ և սրտագինս աղոթում, որ Լուսավորչի Աստվածը է՛լ ավելի ծաղկեցնի և պայծառացնի մեր նորընտիր և շնորհալի Հայրապետի՝ Նորին Ս. Օծուրյուն Տ. Տ. Վազգեն Ա Կարողիկոսի ֆահանայապետական իշխանության զավագանը, որպեսզի միշտ վառ մնա Բրիտանիայի կրոնի սուրբ լույսը, հայրենի սրբությունների սերը, հայրենասիրության ու եկեղեցասիրության զգացմունքը հայ հոգիներում, միշտ անշեշ ու պայծառ փողփողի Լուսավորչի հավատարմարժ կանրեղը՝ հայ երկնակամարի վրա:

«Թագաւոր Երկնաւոր, զեկեղեցի Բո Հաստանեայց միշտ անշարժ պահեա»:

